

ALKOTÓMŰHELY

DUDÁS ANTAL

ÚTTÖRŐ MUNKA — MARADANDÓ ÉRTÉKEK

DRAGOSLAV STOJANOVIĆ-SIP (1920—1976)

1976. június 4-én az esti órákban megdöbbentő hír kelt szárnyra, ötvenhatodik életévében, váratlanul elhunyt Dragoslav Stojanović-SIP festő- és grafikusművész, a népfelszabadító háború egykori résztvevője, a belgrádi Művészeti Akadémia rektora, és az Iparművészeti Akadémia tanára. Halála az egyetemes jugoszláv képzőművészet számára nagy veszteség. Örök nyugalomra — a belgrádi temető virágokkal és koszorúkkal borított sírhelyére — a Haza Nagyjai Sírboltjába helyezték.

Életművének, hagyatékának rendezése, feldolgozása, értékelése, megbecsülése és gondozása a kortársak, az utókor kötelessége.

Az elmúlást követő némaság, az eltávozott utáni hiány csendje azonban azóta tart.

SIP, a művész, a festő, halkszavú, szakállas, markáns alakja Vajdaság művésztelepein is — már a kezdettől fogva — otthon volt, akár a Bega partján, a Betyárvölgyben, a Tisza-parton, Szabadkán vagy másutt, mindenütt maradandót, örökérvényűt hagyott maga után. Álhatatos, kitartó és következetes volt. Művészi munkássága kezdettől fogva meg nem alkuvó, kísérletező. Formavilágát szinte megszállott következetességgel fejlesztette, tökéletesítette, míg kialakította sajátos stílusát, amely félreismerhetetlenül bizonyítja művészi nagyságát. Hallatlan erőfeszítéssel, munkával éri el a vajdasági táj hagyományos és korszerű képzőművészeti kifejezési formáinak ötvözetét. Majdnem mindig a vajdasági falut festi, — a már eltűnőt, a múltat, amely már lassan, lassan mesévé lesz — csak néptelenül. Alkotásai: festményei, grafikai leginkább cselekvés és mozgás nélküliek, mégis szuggesztív erejűek. Annyira elvont, átszellemült ez a filozofikus magány alkotásain, mint a déli verőfényben fürdő vajdasági falu kihalt utcái nyáron, vagy az áttetszően csillagfényű, holdvilágos éjszaka utcáinak — váltakozó ritmusú — néptelen magánya. De vajon üres-e ez a magány?

Képzőművészeti világa a tudatos megismerés, az érzelmi hovatarozás, az emlékek rögzítése mind-mind ide köti, a szülőhelyhez, Péterváradhoz, a méltóságteljesen sorakozó utcák, a falusi barokkházak oromfalai ősi ritmusú

hullámzásának meglátására. Az akaratérő, az új művészi formák megteremtése utáni szünni nem akaró alkotóvágy meghozta a vajdasági falu új, képzőművészetünkben eddig nem látott megjelenítési formáját. Így teremtette meg egyéniségének új, festői világát, sajátos belső logikáját, és a csak rá jellemzőt. SIP munkásságában mindez konkrét alkotásaiban, műveiben oldja meg, hogy azután az egyetemes igényű és érvényű képzőművészeti világképben mint egységes egészben természetesen jóval több legyen.

Ez az a titok, amelynek mindvégig birtokában volt, a teremtő erő, amely képes a kis dolgokban is elmélyülni, és az a koncepció, hogy a kis dolgokból is alkothatók nagyszerűek. Így születtek meg keze alatt a remekművek, amelyeket már semmi sem pusztíthat el. Mindannyian ismerjük közöttünk élő alkotásait: Vajdaságszerte képtárakban, munkaszervezetekben és intézményekben eminens képviselője a képzőművészetnek. Megemlítjük néhány jellegzetes remekművét, (a megnevezés nem értékrendbeli felsorolás) melyek más-más képzőművészeti technikával készültek, bizonyítva SIP alkotómunkásságának sokoldalúságát.

Az olajfestmények sorából: *Topolya* (1956), *Gyermekkori benyomások I* (1963), *Palics I* (1963), *Kompozíció 280471* (1971) és még sorolhatnánk tovább. Majd a temperák sora: *Holdvilág Zrenjaninban* (1963), *Kompozíció 6502* (1965), *Kompozíció 6503* (1975) stb. azután az olajtempera-kompozíciók, mint pl. a Ritmusvariációk (1966); majd a grafikák levonatainak sokasága.

Megemlítésre méltó az a néhány — elvéve megfestett alakos kompozíciója is — ritkaságszámba menő remekműve, mint az 1972-ben megfestett *Népi tánc*, és a *Bunjevác téma* című olajfestménye. Ezek az alkotások is dekoratív felfogásúak, a már említett vajdasági falu kialakított képzőművészeti ábrázolásának, képének szerkezeti megoldása itt is érvényesül SIP karakterisztikus, átkomponált jelrendszerében.

Ismerjük a szabadkai Pátia szálló hatalmas falfestményét, amely a vajdasági falu sipi megfogalmazása, és teljes értékű megjelenítése, majd a topolyai postaépület homlokzatának kerámia panóját, (*Togyerás* Józseffel közösen) mely az E-5-ös nemzetközi útról is látható jellegzetes alkotás, de különös élményt nyújt a Zrenjaninban, a KSZ községi bizottsága dísztermében lévő *Vitrage*-ja, amely szintén félreismerhetetlen SIP-mű.

Más irányú képző- és iparművészeti jellegű munkáira is a technikai megoldásokra szomjazó, kísérletező egyéniség, a formák leegyszerűsítése, a jellegzetes szimbólumok kialakítása nyomta rá bélyegét. Emblémáinak, védjegyeinek esztétikus formái városunk vizuális környezetkultúrájának mindennapos tényszerzői lettek, akár a művésztelepek emblémája, a Képzőművészeti Találkozó katalógusa fedőlapjának jelképe, plakátjának, meghívójának stb. változatlan, állandóan megjelenő jeleire gondolunk, ami mind-mind egy-egy maradandó, tökéletes művészi alkotás, akár csak a III. Képzőművészeti Találkozó alkalmából, 1964-ben készített postai emlékbélyegző megoldása is.

Nyugtalan szelleme a művészi munkásság mellett más irányú is volt. Részt vett a népfelzabadó háborúban, elvégezte a Képzőművészeti Akadémiát, ahol előbb tanáregéddé, majd végül tanárrá nevezték ki, a belgrádi Művészeti Akadémia prorektora, majd rektora lett. Pályafutása során megválasztották a grafikusművészek nemzetközi federációja alelnökévé, a Jugoszláv iparművészek és ipari formatervezők szövetségének főtitkárává, és az iparművészek és ipari formatervezők szerbia szövetségének elnökévé.

Létrehozója és főszerkesztője volt sokáig a *Lik* című folyóiratnak, a *Gráfikai kollektíva* és az *Aranytoll* megalapítói között ő is ott volt.

A Forum képzőművészeti díját 1968-ban, Belgrád Októberi díját 1971-ben kapta.

Számtalan hazai és külföldi, közös és önálló tárlata volt. Sokoldalúsága, elkötelezettsége mind a társadalmi-politikai, mind pedig a képzőművészeti életben hozzájárult a felszabadulás utáni új, nagy feladatok megvalósításához. Különösen kiemelkedő érdemeket szerzett a jugoszláv absztrakt művészet meghonosításának úttörő munkájával.

Megannyi új remekmű, amit ránk hagyott, és még mennyi lehetőség várt rá, hogy kiaknázza...

